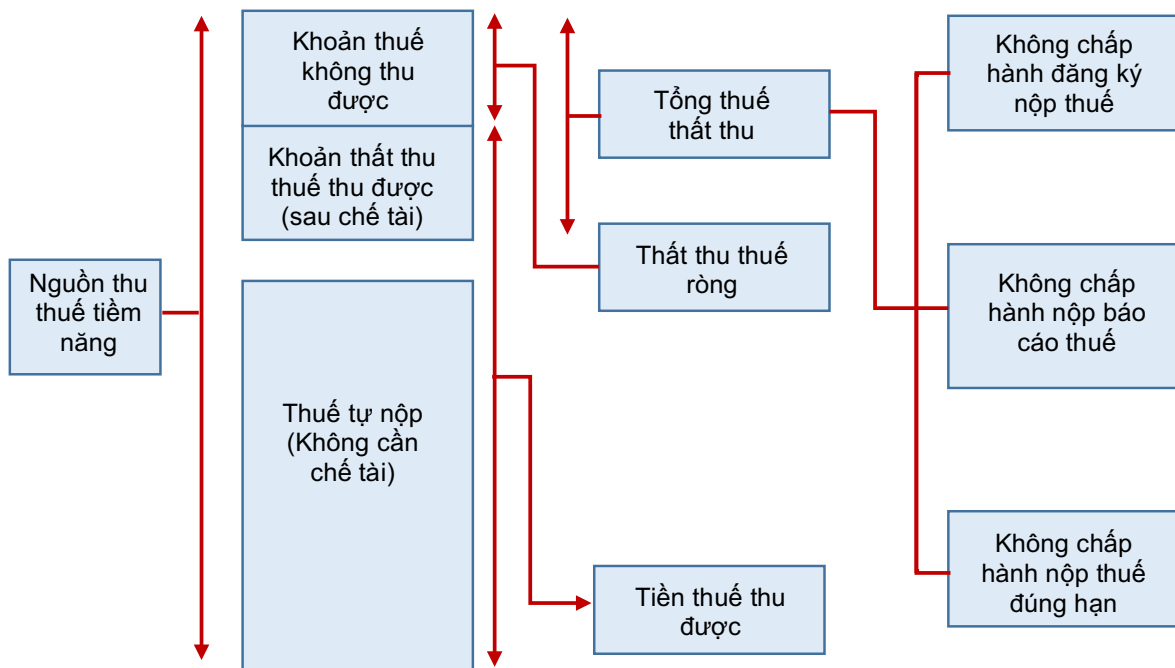

NHẬN DIỆN VÀ KIỂM SOÁT KHOẢN THẤT THU THUẾ ĐỐI VỚI CÁC ĐỐI TƯỢNG NỘP THUẾ

TS. ĐOÀN TRANH
Trường Đại học Duy Tân

Trong thực tế hoạt động, các cơ quan thuế lập kế hoạch nguồn thu nhằm đáp ứng kế hoạch thu ngân sách hàng năm của quốc gia. Kế hoạch nguồn thu được phân bổ xuống các địa phương, đến các cục thuế, chi cục thuế và đến các tổ đối và ngay cả đến từng cá nhân theo đối tượng nộp thuế thuộc trách nhiệm của mỗi cán bộ thuế.

Kế hoạch thu thuế của cơ quan thuế dựa trên phân tích nguồn thu thuế tiềm năng thuộc trách nhiệm của mỗi cơ quan thuế. Nguồn thu thuế tiềm năng là khả năng doanh thu thuế cao nhất mà cơ quan thuế có thể đạt được trong năm tài khoá. Nguồn thu thuế tiềm năng cần phân tích thành hai khoản doanh thu thuế cơ bản là khoản thuế tự nộp là khoản thuế chắc chắn thu được mà không cần sử dụng các hình thức chế tài, và khoản thuế thất thu. Riêng khoản thuế thất thu sẽ chia thành hai thành phần gồm khoản thất thu thuế thu được sau khi sử dụng các biện pháp thanh tra, kiểm tra và chế tài, và khoản thất thu thuế rỗng. Khoản thất thu thuế rỗng có thể mang dấu dương (+) hoặc cũng có thể mang dấu âm (-). Khoản thất thu thuế rỗng mang dấu dương (+) cho thấy cơ quan thuế không đạt kế hoạch thu, còn khoản thất thu thuế rỗng mang dấu âm (-) cho thấy cơ quan thuế thu vượt mức kế hoạch.

Hình 1: Nhận diện khoản thuế thất thu đối với mỗi đối tượng thu thuế

Hình 1 phân tích khoản thất thu thuế từ ba lĩnh vực có liên quan đến hành vi của người nộp thuế là 1) không đăng ký nộp thuế; 2) không nộp báo cáo thuế; và 3) không nộp thuế. Mô hình này có thể được áp dụng cho từng loại thuế khác nhau, hoặc phân theo khu vực quản lý thuế khác nhau. Tuy nhiên, cần phân tích khoản thất thu thuế từ các đối tượng chịu thuế khác nhau theo mỗi loại thuế, từ đó tổng hợp thành khu vực thì sẽ nhân diện các khoản thất thu thuế rõ ràng hơn. Nhờ đó, cơ quan thuế có những hành động chiến lược phù hợp để tăng cường các biện pháp xử lý nhằm hoàn thành được nhiệm vụ thu của đơn vị.

Trong thực tế tại các địa phương và mỗi quốc gia luôn tồn tại “nền kinh tế ngầm” thì việc thu vào ngân sách các khoản tịch thu từ các hoạt động ngầm có nên tính vào khoản thất thu thuế được không?

Nhiều nhà kinh tế học và theo quan điểm của tổ chức OECD, vì các hoạt động kinh tế ngầm không được tính vào GDP theo nghĩa thông thường, nên cần phải loại các khoản truy thu này và nên tính toán riêng để khỏi ảnh hưởng đến các chỉ tiêu về “độ nổi của thuế” hay chỉ tiêu “tính ổn định trong thu thuế”.

Tuy nhiên, cũng có quan điểm cho rằng, nếu không dự báo đến hoạt động của nền kinh tế ngầm như buôn lậu thì trách nhiệm kiểm soát các khoản thu này sẽ được tính toán vào cơ quan nào? Đa số các nhà kinh tế học và các nhà quản lý đều cho rằng cần có cơ quan chống buôn lậu và các hoạt động kinh tế ngầm riêng, và thực tiễn ở Việt Nam và các nước đều thực hiện như vậy. Nhưng cũng cần thống nhất một quan điểm là các khoản thu này được bổ sung vào tài sản của quốc gia và sử dụng lại để chống lại các hoạt động kinh tế ngầm, chứ không được xem là khoản thu ngân sách trong năm tài khoá.

Cách tiếp cận như vậy là hợp lý khi phân tích khoản thất thu thuế và nó khách quan hơn khi đánh giá năng lực và mức độ hoàn thành nhiệm vụ của các cơ quan thuế.